

שמעתא עמיקתא

גליון תש"ב | פר' נצבים וילך | תשפ"ו | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם מותר לקצוץ ציפורנים בחוה"מ

א. להסתפר במועד. ב. מגלח קצת / גילוח שער שאר הגוף. ג. לצורך מצוה. ד. הסתפר בערב החג. ה. השלמת תספורת במועד. ו. קציצת צפורנים. ז. בשינוי. ח. שינוי בתוצאה. ט. לצורך מצוה. י. רגיל לטילס בכל ערב שבת / לצורך מצוה בעלמא. יא. עי"י עכו"ם.

א. להסתפר במועד

איתא **במו"ק** (נ: יד.) ואלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים ומבית השביה והיוצא מבית האסורין והמנודה שהתירו לו חכמים וכן מי שנשאל לחכם והותר והנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו. ואמרו **בגמ'** שאר כל אדם מאי טעמא אסורין, כדתנן אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין לספר ולכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת, ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי אלעזר מאי טעמא כדי שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין, הכא נמי כדי שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין. **ופרש"י** דמאן דמתרשל ולא גילח מקמי רגל, ומטי זמן עליהו לגלח ברנח החמירו רבנן, הואיל ולא מרזי נפשיהו לספר מקמי רגל, דלא להוי ברגל מנוולין - אם היו מגלחין במועד לא היו מגלחים לפני המועד, ונכנסין לרגל כשהן מנוולין, ע"כ. וכן פסק **השו"ע** (סי' תקלא סעי' ב.) וכתב **הבה"ל** (ד"ה אין) דהאיסור הוא בין ע"י ישראל ובין עי"י עכו"ם. וביאר **המ"ב** (סי' ק) דאף דסיפור וגילוח הוא דבר של יפוי ותיקון הגוף שהוא צורך המועד אפי"ה אסרו בתוך המועד כדי שיודרז לגלח קודם המועד דאם היו מותרין לגלח בתוך המועד היו סומכין עצמן לכתחילה עי"י ויכנסו לרגל כשהן מנוולין. ועיי' **בשמעתא עמיקתא** גליון קנ"ד עוד בענין גדר גזרה זו.

ב. מגלח קצת / גילוח שער שאר הגוף

ועיי' **בריתב"א** (שם ג: יג.) ד"ה והעולה) שכתב דהא דתנן לעיל ואלו מגלחין כו' מצורע העולה מטומאתו לטהרתו, לאו למעוטי המתגלח לנתקו והגיע זמנו במועד, אלא למעוטי מצורע בימי חלוטו, דאילו אידך פשיטא דגילוח שמגלח סביבות הנתק לא חשיב תספורת ולא שייך בה גזירה שגזרו חכמים בגילוח דאיתא בגמ', ע"כ.

ועיי' **במ"א** (שם סי' ק) יב) שכת': בשם **הילקוטי פרדס** דשער שבמקום הקזת דם כריבדא דכוסילתא מותר להעביר בתער בחוה"מ, לפי שהקזת דם עיקר פק"י הוא ואפי' בשבת שרי כ"ש בחי"ה עכ"ל, ומשמע דס"ל דמי שיש לו מכה שאינה פק"י אסור לגלח השער כדי להניח הרטי", וצ"ל דס"ל דגילוח שפה אסור אם אינה מעכבת האכילה אבל לדידן דק"י"ל דהכל שרי א"כ מכו"ש לצורך מכה, וכי"מ סוף סימן תקמ"ו וס"י תקל"ו ס"י ועיין בב"י סי' תקל"ב, ע"כ. ומבואר מדבריו דק"י"ל שגילוח כזה לא חשיב גילוח. וכן הביא **הפמ"ג** (שם) בשם **הרע"ב** (מו"ק פ"ג מ"א) דגילוח הנתק לא חשוב. ועיי' **בשו"ת כפי אהרן** (נעפשיטין סי' נא).

אלא דעיי' **במחצה"ש** שביאר דבכה"ג לא נאסר גילוח כמו שמצינו דגילוח שפה מותר לכ"ע משום דלא נאסר רק גילוח הראש. א"כ ה"ה במקום המכה יהיה מותר מצד הדין, ע"כ. ומבואר מדבריו דטעם ההיתר דהמ"א אינו משום דהוי מעט שער אלא משום שאינו בראשו. וכן דקדק **בה"ל** (ד"ה כל אדם) והביא שם **מהחיי"א** שהביא ראיה **מתוספתא** (פסחים פ"ג) דאפי' בראשו מותר [דז"ל שם מי שעלתה לו מכה בראשו מותר להסתפר במועד] ולפי מה שמפרש שם במנחת ביכורים כונת הברייתא הוא היכי דנתרא במועד ולכן מותר מפני שכל היה יכול לגלח מקודם מחמת המכה וא"כ אין שום ראייה לדברי הח"א, ע"כ. ועיי' **בטעמ"צ** (אות טו) שכת': שמהמ"א הנ"ל משמע, דלא אסרו כי אם בגלוח הראש, אבל בשאר אברים מותר לספר, וצע"ק, ע"כ. יוצא דאף מקצת שערות אסור לספר אולם דוקא משער הראש אסור. ועיי' **בנוב"י** (אוי"ח ק' סי' יג), **אג"מ** (אוי"ח ח"א סי' קטג) ו**בכה"ח** (אות ד) דה"ה שער הזקן.

ג. לצורך מצוה

ועיי' **תורה"ד** (ח"א סי' פו) שכת': דמי שמיר דתו ובא ליטהר במועד יראה דשרי לגלחו במועד כדי לטובלו ולהכניסו לדת האמת, דכיון דנתנין לגלח בעלי תשובה כאלו על פי רבי משה הדרשן כדפירש רש"י בפר' בהעלותך (פי"ח פס' ז) כו' וא"כ דמי להא דתניא במו"ק (שם) דנזיר ומצורע אפי' היה להם פנאי לגלח קודם המועד מותרין לגלח במועד כדי שלא ישחו קרבניהם. ובעלי תשובה נמי נר' להתיר כדי שלא ישחו כמה מצות שהרי אין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה עד שיגלח ויטבול ואע"ג דודאי אינו מעכב מ"מ מנהג אבותינו תורה הוא. והובא **בב"י** (שם). וכן פסק **הרמ"א** (סעי' ח.) ועיי' להלן אות ט' בענין נטילת צפורנים לצורך מצוה.
מבואר דתספורת לצורך מצוה שרי. וכן מצינו **למהרש"ם בדעת תורה** (שם על סעי' א) שפסק שאשה ששערה יוצא חוץ למטפחת ורוצה לקצרו כדי שלא יראה לחוץ שרי. וכן דעת **הגרש"א זצ"ל** (ספר זכרון מבשרי תורה חוה"מ עמ' סח.) **והשיעורי שבט הלוי** (סי' קצח על סעי' יא אות ה' והנהגות) כת' שנהוגתא לקצוץ שערותיה לפני המקוה משום חשש חציצה הדעת נוטה להקל. וכן פסק **הגרש"א זצ"ל** (שלחן שלמה חוה"מ עמ' ר"ז הנה ג) לענין תספורת עי"מ למנוע חציצה בתפילין.

ד. הסתפר בערב ההג

וכתב **בהגהות אשר"י** (פ"ג סי' א) וז"ל: יש שרוצים לומר אדם שגילח ערב הרגל מותר לגלח ברגל, דטעמא מאי אין מגלחין משום שלא יכנס מנוול, וזה לא נכנס, ואין נר' חדא דלא חשיב בהדי אלו מגלחין מי שגילח ערב הרגל. ועוד הרי דאבדה לו אבידה דאנוס הוא וכו', וכן תימא התם לאו מוכחא מלתא הכא לאחר שגילח ברגל נמי לאו מוכחא מלתא אם גילח ערב הרגל אם לאו כדאמר אב"י יאמר לו כי הסריקין וכו'. ומא"ז, ע"כ. וכ"כ **המרדכי** (סעי' תתע).

וכתב **הטור** (סי' תקלא) בשם **ר"ת** שפירש שכיון שטעם שאסרו הוא שלא יכנסו מנוולים למועד, אם כבר גלח קודם המועד מותר לגלח במועד. וכת' **הטור** דקשה מאד להתיר וגם אינו נר' כן מתוך הגמ' דאם איתא הו"ל לפורטה בהדי הנך דתנן ואלו מגלחין במועד כו' כי היכי דקא' גבי כיבוס כל מי שאין לו אלא חלוק א' מותר לכבסו במועד משום דאפי' אם כבסו קודם המועד הוא חוזר ומתלכלך, ה"נ הו"ל לפרושי היתר דאם גלח קודם המועד, ועוד מי יודע אם גלח קודם המועד דכה"ג קאמר בגמ' על הא דבעי מי שאבדה לו אבידה בערב המועד אם מותר לגלח במועד מפני שהיה אנוס כו' וקא' מי יודע שהיה אנוס, ע"כ. ועיי' **בב"י** שכתב דדין לו שכתב הטור נסתפקו ב' **התוס'** (מ"ק ד' ד"ה שאין). וכת' **שמהרש"ב** (ח"ג סי' רעה) משמע דלא כר"ת.

והמור קציעה (שם) דחה דברי הטור דאין זו תשובה לדברי ר"ת, דהכא שאני דהא רואין אותו מגולח. ואמנם לפמ"ש **ב"י** בשם הגהות, נר' שנשמרו מזה, משום הרואים אותו אחר שכבר גלח ברגל ולא ראוהו מגולח קודם הרגל, יהיו סבורים שגלח ברגל בלי שגלח ערב הרגל, אך אם לכך באנו לחוש, א"כ נאסרנו לגלח גם ערב הרגל כי יחדשוהו שגלח ברגל כו', אלא הא לאו מילתא, ע"כ. **והשו"ע** (שם סי' א) פסק כהטור. **והפמ"ג** (מ"ז סי"ב ב) כת' דלא קי"ל **כר"ת**, דמי יודע, ולא פלוג. ועיי"ש (סי' ק) שכתב דאפי' לסי"ט

שמה הלכה כר"ת לא משוינן לו. ומי"מ עיי' **במ"ב** (שם) דמפרשים דעת ר"ת כסניף קלולא.
והנוב"י (מכאן ק' או"ח סי' ג) כת' דבגלל שמועדי ישיב טעם לאסור גם מצד מלאכה, אלא שדבר זה ראוי היה להתיר משום כבוד הרגל, ואסוריה משום שלא יכנס שהוא מנוול, אלא שנשאר איסור משום מלאכה. ובגילוי ערב המועד אה"נ אין לאסור מצד הטעם שלא יכנס מנוול, אך בכה"ג שיערו חכמים שאין הגילוח נחוץ לו כ"כ במועד, וא"כ נשאר האיסור מצד מלאכה. אלא דנפק"מ בזה במקום שכל האיסור הוא רק מצד מלאכה, הרי קי"ל שמותר עי"י פועל שאין לו מה יאכל. ולפי הנוב"י מותר למי שגילח ערב הרגל להתגלח ברגל, עי"י פועל שאין לו מה יאכל. **והחת"ס** (אוי"ח סי' קנד) דחה דברי הנוב"י.

והאג"מ (אוי"ח ח"א סי' קסג וי"ד סי' קיא) כת' בדזה"י צמדינתו שכל אלו הרגילים בתספורת הזקן מסתפרים בכל יום ולכן אין שייך טעם החולקין על ר"ת מטעם דאסרו כל הסריקין אסורין סריקי בייתוס, שידוע שאף שנספריט בעיז"ט מסתפר עתה ואין שייך חשש זה, יש להתיר לכז"ע אף להטור וכל החולקים. ומה שהוכיח עוד הטור מהא דלא חשיב זה במתני' באלו מגלחין, הנה אם הקושיא היא מהא דלא חשיב במתני' כדאיתא בה"ג"א לא קשה כ"כ כמפורש במו"ק בתוס' (נז' ד"ה ותנא) שתנא ושייר. ועיי"ש שדחה דברי הנוב"י דפשוט כיון שהוא לצורך המועד לקשוט אין בזה שום איסור מדין מלאכה אלא משום הגזירה שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין. וברור לעי"ד דזמננו במדינתנו שנוהגין אלו הרגילין בתספורת הזקן להסתפר בכל יום ואף אם ביום אחר יום או אחת יל ימים, ליכא שום איסור. ואולי גם הנו"ב יודה בכה"ג דמשמע שם בסוף התשובה שרק יחידים היו רגילין במקומו להסתפר בכל עת. אבל מ"מ אין נוהג להתיר אלא למי שיש לו צורך ביותר או מצטער ביותר, ואם א' יראה לטמון עי"ז גם בשביל היפוי לבד אין למחות בידו כי מעצם הדין הוא מותר, ע"כ.

פניני הלכה

עץ שנטע קודם ר"ה מתי מסתיימות שנות הערלה

א. **תנן** (ר"ה ב.) ד' ראשי שנים הם וכו', בא' בתשרי ר"ה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות וכו'.

ובגמ' (ט.) ת"ר א' הנוטע אחד המברין ואחד המרכיב ערב שביעית ל' יום לפני ר"ה עלתה לו שנה, ומותר לקיימן בשרביעית, פחות מל' יום לפני ר"ה לא עלתה לו שנה ואסור לקיימן בשרביעית. ופירות **נטיעה זו** אסורין עד ט"ו בשבט אם לערלה ערלה ואם לרבעי רבעי. מה"מ א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ומטו בה שממה דר' ינאי אמר קרא ובשנה הרביעית ובשנה החמישית, **פעמים** שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה ופעמים שבחמישית ועדיין אסורה משום רבעי. ואמרין עוד **בגמ'** (י:) דלדעת ר' יוסי ור"ש בעינן מלבד הל' יום עוד שתי שבות לקליטה. ואמרין שממה דרב (יבמות פג.) דהל' כר' יוסי. וכת' **הרי"ף** (ב.) **והרא"ש** (סי' ב.) דהכי קי"ל, דהכלתא כרב באיסורי. וכן הוא

ברמב"ם (מעניש פי"ט ה"ט) ו**בשו"ע** (נז"ד סי' רצ"ד סי"ד.)
ב. וכת' **הר"ה** (ר"ה ב.) יש שטועין בפי' שמעוה זו לומר שאין פירות נטיעה אסורין עד ט"ו בשבט אלא בנוטע ל' יום לפני ר"ה בלבד, אבל בנוטע לאחר ר"ה מיד או שנטע פחות מל' יום לפני ר"ה, כל שנות הערלה כלות ברי"ה ואין שנות הערלה והרבעי נמשכות עד ט"ו בשבט, ודייקי מדקתני ופירות נטיעה זו, ומדקא' **פעמים** שברביעית פעמים שבחמישית. ולדעת כך ה"ה לעולם, והאי דקא' פעמים לפי שהחנטה המצויה מר"ה עד ט"ו בשבט באילנות מילתא דלא שכיחא היא ובמקצת ממניי האילנות, והאי דקא' ופירות נטיעה זו כלומר שהנטיעה שגורמת לה לאיסור ערלה היא מושכת משנה זו לשנה זו עד ט"ו בשבט וכן לרבעי. וכן נרא' הדברים **מהירושלמי** כדפי' דגי' התם (ר"ה פ"א ה"ב ושביעית פ"ב ה"ד) רבי אבא בר ממל וכו'.

אולם **הראב"ד** (בהגהות שם) כתב דהוא הטועה שכך מפי **בירושלמי** (פ"א ה"ב), ועל זה הדרך מקווימין שני המקראות שלש שנים ובשנה הרביעית.

והר"י (על הרי"ף ב.) **והרשב"א** (ר"ה שם) כתבו דפלוגתא היא **בירושלמי** (ר"ה פ"א ה"ב ושביעית פ"ב ה"ד.) ומסתברא כהר"ז, דמילתא בטבעמא תליא, דכיון דאין גזל על רוב מים של שנה שעברה, וכל שהוא חונט בין תשרי לט"ו בשבט היינו מחמת יניקת מים לפני ר"ה הן ומאותה יניקת חנטו פירות הללו, ולפיכך הרי הן כאילו חנטו קודם תשרי, ולכן אין לחלק בין נטעה ל' יום לפני ר"ה לנטעה פחות מל' יום.

ג. **והרמב"ם** (נטע רבעי פי"ט הל' י"ב) כת' דהנוטע אילן מאכל בט"ו באב משנה י' ביובל, הרי הוא בתוך שני ערלה עד ט"ו בשבט משנת י"ג כו'. ומט"ו בשבט משנת י"ג ביובל עד ט"ו בשבט משנת י"ד הוא נטע רבעי. נטעו בט"ו באב משנת י" לא עלתה לו שנת י' אלא הרי הוא ערלה שנת י"א ושנת י"ב ושנת י"ג כולה. וכת': **הראב"ד** (שם) דבר זה הוציא מן הירושלמי וכו', והאי סברא מסעיינא מדקתני ופירות נטיעה זו מכלל דאיכא נטיעה דלא אמרינן הכי, ועוד מדאמרין פעמים שברביעית וכו' פעמים הוא דאמרין הכי וכו'. וכת' **הרמב"ם** (ה"י) נטע הנטיעה מר"ח תשרי עד ט"ו יום בשבט, מנהג לה ג' שנים מיום ליום לערלה, ומיום ליום לרבעי. וכת' **הראב"ד** (שם) דמיום ליום שאמר מטיין בשבט עד ט"ו בשבט דוקא, ולא מראש תשרי לראש תשרי לפי שאינן שלמות שהרי חסרו הקליטה ומה יצא מן השנה אחי תשרי קודם נטיעה.

אולם **הי"מ** (שם) כתב לבאר דכוונת הרמב"ם כמשמעו דמונין לו ג' שנים מיום ליום, אלא דבעינן להוסיף מיום הנטיעה י"ד יום של קליטה.

ובמהר"י קורקוס הסתפק בכונת הרמב"ם אם מודה לראב"ד, או שסובר דמונין לו ג' שנים מיום ליום. וכן אם כוונתו דמחשבין ימי הקליטה למנין הג' שנים.

והגר"א (נז"ד סי' רצ"ד סי' ק"ה) כת' דלרמב"ם כל שנטע אחר ר"ה מונין לו ג' שנים מיום ליום מיום הנטיעה, וא"כ להוסיף י"ד יום של קליטה. ונצ"ב דלכאז' נמצא דלרמב"ם אם נטע נטיעה בט"ו בחשוון מסתיימות שנות הערלה אחר ג' שנים מיום ליום (ולכ"מ בעינן עוד י"ד יום לקליטה), ואילו בנוטע בט"ו באב מבואר ב"מ דלא נסתים שנות הערלה עד סוף השנה הג' הדיינו ר"ה, ומאי שנא דלא נסתיימו שנות הערלה בט"ו אב (ולכ"מ אחר י"ד יום).]

ד. **בשיטת ריב"ב** (שם על הרי"ף שם) כת' דכל שנטעה ל' יום קודם ר"ה (והיינו מלבד י"ד של קליטה לדעת ר"י ור"ש) אסורין משום ערלה עד ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילן,

ה. השלמת תספורת במועד

גור' דמי שהסתפר בערב המועד ונשאר לו קצת שערות, מותר לו לגמור תספורתו במועד אף אם אין בזה משום כבוד הבריות, דבכה"ג לא שייך הגזרה שלא יכנס מנוול אף לחולקים על ר"ת שמתיר אם הסתפר לפני המועד, דשאני התם שכוונתו להסתפר לגמרי משא"כ בנ"ד שרק בא להשלים מה שכבר התחיל דו"ל דכו"ע יודו להתיר. וכן העירוני **שבכפי אהרן** (עפשטיין סי' נא) התיר למי שהתחיל להסתפר ערב המועד כיון שהתחיל בהיתר דבכה"ג לא שייך הטעם שלא יכנסו מנוולים למועד.

- קציצת צפורנים**

ואיתא **במ"ק** (יז: יז.) כשם שאמרו דאסור לגלח במועד כך אסור ליטול צפרנים במועד דברי רבי יהודה, ורבי יוסי מתיר, וכשם שאמרו אבל אסור לגלח בימי אבלו כך אסור ליטול צפרנים בימי אבלו דברי רבי יהודה, ורבי יוסי מתיר. ועיי"ש דדעת שמואל דהלכה כרבי יוסי במועד ובאבל, אמר רב ענן בר תחליפא לדידי מיפרשא ליה מיניה דשמואל לא שنا דיד לא שנא דרגל, אמר רב חייא בר אשי אמר רב ובגנוסטרי אסור.

וכתבו **הרי"ף** (י. ברייתף) **והרא"ש** (סי' יט) דהלכה כשמואל, ומה שאמרו דבגנוסטרי אסור הני מילי בימי אבלו, אבל במועד אפילו בגנוסטרי מותר ואיכא מאן דאמר דבגנוסטרי אסור לא ס"ל הכי. וכ"כ **הרמב"ם** (יו"ט פי"ז ה"כ) דמותר ליטול צפרנים אפילו בכלי. וכ"כ **הסמ"ק** (סי' קצה עמי קעו אות ט), **ההגהות אשרי"י** (פי"ג סי' יט) **וההגהות מיימון** (פי"ז אות ט) נקטו שרב חייא קאי על דברי רבי יוסי ואף לדידיה שמותר לקצוץ צפורנים במועד היינו רק בשינוי.

וכתב **הב"י** (סי' תקלג) דלענין הלכה מאחר **שהרי"ף**, **הרמב"ם** **והרא"ש** מסכימים להיתר אפילו שלא במקום מצוה ואפילו במספרים הכי נקטינן. וכן פסק **בשו"ע** (שם סעי' א). אולם **הדרכ"מ** (אות א) כתב שכדברי **הגהמ"י** שמחמיר בדבר כתב נמי **המרדכי** (מ"ק סי' תתמד וה"ל נדה סי' תשיז). וכת' **המהרי"ל** (הל' חור"מ עמ' קצו סי' י) דכן נוהגים. וכן פסק לאסור **הרמ"א** וכת' שכן הוא המנהג להחמיר שלא ליטלן. וכן נקט **הב"ח** (שם). ועיי' **בכה"ח** (אות ד) שהביא שגם לבני ספרד יש מקומות שנהגו להחמיר בזה. ועיי' **במ"א** (שם ס"ק א) שכת' דנ"ל שאם נוטלים מותר בעיט"ש בחוה"מ, דהא ר"ת מתיר בזה אפי' לגלח כמ"ש הטור, עיי"כ. וכן פסק **הבמ"ב** (ס"ק א). ויש לדון מה חשיב ערב יו"ט לענין זה. ואפשר דגיי"ש שעדיין לא חוזר וגודל חשיב ערב יו"ט. שו"ר **בערוה"ש** (אות ג) שכת' דמי שנטל כמה ימים קודם הרגל ובעיט"ש לא היה לו מה ליטול, מותר ליטול צפורנים. וגדולה מזו כת' שם (אות ב) דבשעת הדחק מי שהיה טרוד הרבה קודם הרגל יכול ליטול צפרניו בחול המועד כיון שכן הוא דעת ד' עמודי עולם, עיי"כ.

- בשינוי**

וומ"מ אף למחמירים היינו כדרך אבל שלא כדרך שרי. ועיי' **בסמ"ק** (שם) שכתב שבמספרים הוי כדרכן. **וה"ר ברוך** (ספר התרומה סי' קד) פירש שבגנוסטרי דאסור היינו מספרים וה"ה בסכין אסור שכן דרך ליטול צפרנים בסכין. וכן פסק **הרמ"א** (שם). ובזמננו שאין הדרך לקוצצם במספרים רגילות וכי"ש סכין יו"ל שאף באופנים אלו מותר, וצ"ע.

ועיי' **בשבות יעקב** (ח"א סי' ק) שכתב דלפי מה שנפסק ביו"ד סי' ש"צ דאסור ליטול צפרנים בכלי אבל בידיו או בשינוי מותר, וזה דבר קשה ליטול צפרנים עבים ביד או בשינוי, דוקא ליטול כולו בכלי אסור, אבל חותך קצת בסכין ואח"כ יטול צפרניו ביד או בשינוי מותר, עיי"כ. ואי"כ ק"ו שיש להקל בחוה"מ דקיל טפי. וכן הוא **במ"ב** (ס"ק א) דבידיו או בשינוי מותר.

- שינוי בתוצאה**

כתוב **בהגהות אשרי"י** (פי"ג סי' יט) בשם מהר"ם האשה שאירעה טבילתה בחול המועד לא טטול צפרניה בגנוסטרי היא בעצמה, ושמע מינה ה"ה בסכין אסור אלא אומרת לנכרי ליטול צפרניה כו', אבל היא עצמה אינה יכולה ליטול יפה בשיניה או בידיה, עיי"כ. משמע שהשינוי הוא בזה שלא יכולה ליטול יפה דהיינו שינוי בתוצאה. אלא ששאר הפוסקים המובאים להלן לא חלקו והתירו בשיניה או בידיה ולא חלקו בדבר. וכן **המ"ב** דלעיל סתם והתיר לגמרי עיי' שינויו בידיו משמע שאין קפיда בדבר.

- לצורך מצוה**

כת' ההגהות אשרי"י (שם) אלא אומרת לגוי ליטול צפרניה ואע"ג דאמירה לגוי שבות (שבת קכ. וש"ס) במקום מצוה לא גזרו. וכ"כ **הסמ"ק** בהגהות (אות ו) וכ"כ **בהגהות מיימון** (פי"ז אות ט) בשם הר"ם מאינגליטרי"א, וכ"כ **בספר התרומה** (סי' קד) וכתב אם אין לה שפחה גויה אז תנקר יפה יפה תחת צפרניה ותסיר כל לכלוך וטיט וצואה מתחתיהן או תטלם בשיניה או דרך שינוי אחר שלא במספרים וסכין **והתוספות** פירשו בפ"ג דמו"ק (יח. ד"ה ובגנוסטרי) דהטובלת לנדותה מותרת ליטול צפרניה היא בעצמה בלא שינוי דלא גרע מהעברת שער של בית השחי והערה דשרי. וכ"כ **הסמ"ק** (הנה שם).

והדרכ"מ (אות א) כתב דנמצא דיש סוברים שלצורך מצוה אסור אא"כ עושה עיי' נכרי. וי"א שמותר לצורך מצוה. וכדברי הגהות מיימון כתב **המרדכי** (מ"ק סי' תתמד) ובהלכות נדה (סי' תשיז) כתב סתמא כדברי ספר התרומה, וכתב **המהרי"ל** (נהלכות חוה"מ עמי קצו סי' י) דכן נוהגים, עיי"כ. וכן פסק **הרמ"א** (שם) דלצורך מצות טבילה נוטלן כדרך בחול. ועיי' **במ"ב** (שם ס"ק א) דאפילו עיי"ש עצמן מותר ואי"צ עיי' נכרית. וכת' **בשיעורי שבת הלוי** (סי' קצה על סעי' ב אות ד"ה ובחיות) דפשוט דהלכה כהרמ"א. ועיי' עוד בסמוך בשם **הנחלת שבעה**.

- רגיל ליטלם בכל ערב שבת / לצורך מצוה בעלמא**

ועיי' **בשו"ת נחלת שבעה** (סי' נז) שכתב דמותר ליטול הצפרניים למי שרגיל בכך בכל ער"ש, דכבוד שבת נמי דבר מצוה הוא ומותר ליטול בחה"מ, דהא הסכים **הב"י** (סי' תקלג) להתיר אפי' במספרים אפילו שלא במקום מצוה מאחר שהרי"ף והרא"ש והרמב"ם מתירים, אם כן מכל שכן לדבר מצוה דמותר לכולי עלמא. ואף שכתבו התוס' לצורך מצות טבילה, לאו דוקא דהיי' לכבוד שבת, ועוד דהא כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילת ידים, ואם אינו נוטל צפרני הוי הצואה חציצה בנטילת ידים, מה שאין כן אם רגיל ליטול צפרניו בכל ערב שבת, עיי"כ. והביאו **הבאר היטב** (שם ס"ק א).

אולם **השבות יעקב** (ח"א סי' יז) דחה דברי **הנחלת שבעה**, דהרי התוס' והסמ"ק וכן פסק הרמ"א נקטו דאין ליטול אם לא לצורך מצות טבילי, דוקא, ומבואר דבלא"ה אסור בנטילת צפרניו דודאי ליכא מצוה כולי האי בנטילי, צפרניו בעי"ש וגם חציצה בני"י ליכא כיון דאין מקפידין כולי האי בצווא קצת שבין הצפרנים משבת לשבת ובלא"ה יש מקילין ביה לענין נ"י ועי' בטא"ח ס"יא וכי"ש במקום שאפשר ליטלן עיי' עכו"ם ואם אי אפשר לעשות על ידי עכו"ם מ"מ אפשר ליטול בידיו או בשינוי דכה"ג אף בחול המועד נראה דשרי מ"מ בטבילת מצוה אין לעשות כן עיין בב"י סי' תקל"ב ובד"מ ובשי"ע שם, עיי"כ. והובא **בשע"ת** (סי' תסח אות א).

ולפי סברת **הנחלת שבעה** יוצא דיש להתיר לרגיל להסתפר לכבוד שבת להסתפר לכבוד שבת, דהרי האוסרים בנטילת צפורנים דין קציצת צפורנים כאיסור תספורת, אולם משמעות **התרוה"ד** הני"ל דדוקא במקום מצוה המעכבת מותר, אבל משום יפוי לכבוד שבת או חג לא מצאנו. ואפשר דגם לאוסרים אכתי קיל טפי דהרי התירו לקצוץ אותם בשינוי.

יא. עיי' עכו"ם

ומהשבות יעקב (שם) מבואר דיש לאסור אף עיי' עכו"ם. אולם **מהבית יעקב** (סי' מ) יוצא להתיר בכה"ג כיון שאין זה אלא מסייע שאין בו ממש ועל כן ס"ל שאין איסור לסייע לעכו"ם. וכן פסק ע"פ דבריו **הכה"ח** (אות ח). אלא דלכאוי' הכא יש לאסור בכל גוונא כי אסורו עצם הקציצה. וכן גר' **מהבה"ל** (סי' תקאל על סעי' א) דאין מגלחין במועד היינו אפילו עיי' עכו"ם, ומבואר לעיל דלדעת האוסרים קציצת צפורנים היינו כי הוא בכלל גזרת תספורת. וי"ל דבצירוף המקילין נקטו להקל בענין נטילת צפורנים. ומפוסקים הני"ל שהתירו עיי' עכו"ם לצורך מצוה בלבד משמע דבלא"ה אסור.

מ ס ק נ א ד די נ א

א' אין מגלחין ומסתפרים שערות הראש והזקן במועד, בין עיי' ישראל ובין עיי' עכו"ם, ואפילו מקצת שערות אסור. **ב'** מי שהסתפר בערב המועד ונשאר לו קצת שערות, מותר לו לגמור תספורתו במועד אף אם אין בזה משום כבוד הבריות. **ג'** אף אם גילח קודם המועד אסור לגלח, ויש מי שאומנו שבזמננו שרגילן בתספורת הזקן בכל יום, או א' לגי ימים, אין איסור. אבל מ"מ אין להתיר אלא למי שיש לו צורך ביותר או מצטער ביותר, ואם אחד ירצה לסמוך על ג"ם בשביל היפוי לבד אין למחות בידו. **ד'** תספורת שהיא לצורך מצוה, כגון מחמת חציצה בטבילת מצוה או בחתחת תפילין מותרת. **ה'** מנהג בני אשכנז שלא ליטול צפרנים במועד, בין בסכין בין במוספרים. אבל מנהג בני ספרד להקל (ומ"מ) אף אצל בני ספרד יש מקומות שנהגו להחמיר). **ו'** אף למחמירים לעיל, בידיו או בשינוי מותר אף אם קוצצם יפה. **ז'** דוקא ליטול כולו בכלי אסור, אבל חותך קצת בסכין ואח"כ יטול צפרניו ביד או בשינוי מותר. **ח'** כל הני דמותרין לגלח הזנכרים בסיומן תקל"א מותרין ליטול צפרנים. **ט'** אם נטלן מערב יו"ט מותר ליטלן בחוה"מ. ואם נטלן כמה ימים קודם הרגל ובעיט"ש לא היה לו מה ליטול מותר ליטלן בחוה"מ. **י'** לצורך טבילת מצוה נוטלן כדרך בחול. **יא'** לצורך נט"י יש מתירים לקצוץ צפורנים. וי"א שאלו לצורך נט"י אין ליטול צפרניה אף אם יש לכלוך מתחתן אלא ינקים, ואם א"א לקרטי יש להתיר. **יב'** אם מי שגזרה לנטלם שכתב שבת אסור ליטלם בחה"מ בערב שבת. **יג'** יש מי שמתיר לקצוץ ציפורנים עיי' עכו"ם. והעיקר כהמחמירים.

וכשיגיע תשרי שלשי אע"פ שנשלמו ג' שנים לחשבון תשרי, הפירות אסורין משום ערלה מאותו תשרי עד ט"ו בשבט, מפני שעדיין ג' שנים לאילן. אבל נוטע פחות מל' יום לפני ר"ה, או לאחר ר"ה, כל שנות הנטיעה כלות ברי"ה, ואין נמשכות עד ט"ו בשבט, כי לחשבון ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילן כבר נשלמו השנים בט"ו בשבט שעבר, ומאותו ט"ו בשבט עד תשרי נאסרו הפירות משום גזה"כ שאמר דתשרי ר"ה לנטעים, כיצד כגון שנטעה בתשרי או במרחשוון או בכסליו, כשיגיע ט"ו בשבט עלתה לו שנה לאילן, ולא עלתה שנה לערלה עד תשרי הבא אחריו, נמצא כשיגיע אותו תשרי שנשלמו ג' שנים לערלה, כבר נשלמו קודם לכן ג' שנים לאילן בט"ו בשבט שעבר ונאסרו באותו ט"ו בשבט עד תשרי משום דתשרי ר"ה נטיעה.

ה. וכתב **השו"ע** (יו"ד סי' רצ"ד סי"ד) ג' שנים הללו אינם נמנים מיום ליום, אלא הולכים בהם אחר שנות העולם שהוא מתחיל מתשרי וכו', ופעמים שאינו אלא שני שנים ומ"ד יום ופעמים שהם יתרים על ג' שנים. כיצד נטע מקודם ט"ז באב שנשאר עדיין מ"ד יום עד ר"ח תשרי, כיון שהגיע ר"ח תשרי עלתה לו שנה וכו', ולאחר ר"ה של שנה רביעית כל הפירות שיחנטו בו קודם ט"ו בשבט יש להם ג"כ עד ערלה וכו'.

ובסעי' שלאחריו כת' - הא דאמרינן שלאחר ר"ח תשרי על השנה ד' כל הפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט יש להם דין ערלה אע"פ שנמרים אח"כ, דוקא בנטיעה שהקלנו בה בתחלתה, שכיון שעברו עליה מ"ד יום עלתה לה שנה, לפיכך החמרגו עליה בסופה, הא לא"ה לא. וי"א דלא שנא. [ולא הזכיר כלל דברי הרמב"ם דמוין לו מיום ליום, אע"פ שלביאורו בכ"מ הוא דעה שלישית]. הרי דסותם כדעת המקילין, והזכיר דברי המחמירים כ"י"א. אולם **הטור** (סי' רצ"ד) הזכיר רק הדעה השניה דלעולם נאסרים הפירות עד ט"ו בשבט, ל"ש היו ג' שנים ערלה שלמים כגון שנטע מט"ז באב והילך, ל"ש היו מקוטעים כגון שנטע מקודם ט"ז אב.

והלבוש כת' (שם) דמסתבר כדעה השניה שאין חילוק ביניהם. **וההכמ"א** (משפטי ארץ פי"ח) סתם כדעה השניה, וסיים דאין לו מצוי בארצות חו"ל שיחנטו לאחר א' תשרי. **והחזו"א** (דניי ערלה) כת' דיש להחמיר בא"י ולהקל בחו"ל, והמיקל בארץ יש לו על מי לסמוך. **העולה לדניא - א.** עץ שנטע קודם ט"ז באב, ששנת נטיעתו עולה לו למנין שנות ערלה, אין שנות הערלה מסתיימות בו עד ט"ו בשבט של השנה הד' לנטיעתו (כולל שנת הנטיעה). כגון אם נטעו בט"ו באב תשפ"ו שנות הערלה יסתיימו בט"ו בשבט תשפ"ט. **ב.** עץ שנטע מט"ז אב והלאה ששנת נטיעתו אינה עולה למנין שנות הערלה, י"א דשנות הערלה מסיימות בו ברי"ה של תחילת השנה הרביעית (אחר שעברו עליו לפחות ג' שנים שלמות). וי"א שאף באופן זה שנות עורלתו מסתיימות בט"ו בשבט של השנה הרביעית (אחר ג' שנים שלמות לנטיעתו). כגון אם נטעו בט"ז באב תשפ"ו, י"א ששנות עורלתו מסתיימות ברי"ה של שנת תשי"ז, וי"א דבט"ו בשבט של שנת תשי"ז. וטוב להחמיר בדבר [ובפרט בא"י], והמיקל יש לו על מה לסמוך. [ויש לציון שדבר עצי האילנות אין מצוי חטטה בו ר"ה לט"ו בשבט]. **ג.** עץ שנטע אחר ר"ה, דינו כמו עץ שניטע קודם ט"ז אב, ששנת נטיעתו עולה לו למנין שנות הערלה, ואין שנות הערלה מסתיימות עד ט"ו בשבט של השנה הרביעית לנטיעתו (כולל שנת הנטיעה).

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פוללי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה ארזים

פניני מוסר

עבודת ראש השנה

"הנה **לצלל את האוצרות שביום זה** - יר"ה הוא היום שבו נברא האדם. ביום זה הקב"ה פותח את אוצרות השמים ומשפיע טובה על כל העולם, חיים וברכה. ביום זה העולם נברא מחדש. זהו יום המלכות הקב"ה. בימי קדם, ביום המלכת המלך, לאחר הכתרתו, היה המלך עובר ברחובות המדינה ובידו צרור של זהובים, אשר היה משליך לעבר העניים, העניים היו חוטפים את הזהובים ומריעים בקול יי"חי המלך".
ביום המלכת הקב"ה בראש השנה - המלך, הקב"ה, משליך לעברנו אוצרות שמים - ואנו כולנו מריעים. משליך לעצמנו את המלך צועד ברחובות, והוא לא מתאר זהובים אלא יהלומים! - ואף אחד לא טורח להרימם... איזה עלבון הוא למלך!

והנה יש לנו ר"ה, י ימי תשובה, יש לנו יה"כ - "לא היו ימים טובים לישראל כיום הניפורים" (תענית יז:)**שמן משליך לעברנו יהלומים, יום שכל אוצרות שמים פתוחים - אלו ימים שכל כולם חסד, ימים של אושר ושמחה - והמי העבודה שלנו? להרים את היהלומים!"** (שיחות הגר"ש פינקוס זצ"ל, עמי קכג)**נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"**

✉
להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:
amikta@amikta.co.il
נתרם להצלת התורם ומשפחתו | © שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתייעץ לפל' 052-767-0503